

The Impacts of Radio and Television Signals Spilling Over Thai-Laos Borders

Vipha Utamachant

ABSTRACT

Physically, Thailand is surrounded by its neighboring countries. Its 1,750 km northern and eastern borders are shared by Laos, with radio and television signals spilling over each other continually. This research investigates audiences's attitudes towards and the impacts of cross-culture broadcast media on the receiving country. Quantitative methods are emphasized in the data collection, supplemented by quantitative survey research. Findings are obtained by the use of varied interdisciplinary conceptual frameworks in the analysis and synthesis. Three approaches are integrated in the report : a comprehensive approach, a contending theories approach, and a normative approach.

The study finds that the economic superiority of Thailand over Laos has caused an imbalance in terms of numbers of broadcasting programs, broadcasting time, broadcasting technology, and production resources between the two nations with Thailand ahead on all counts. Moreover, differences in political systems leads to differences in media functions and program genres. While the Thai media relies on the market and produces mass-appeal programs to attract a vast audience, the broadcast media of Laos have a political function to perform.

The survey shows that of the Thai people along the border residing within the radio transmission from Laos, 80.3% are exposed to Lao broadcast media çby accidenté. Only 4.25% purposely turn on these Lao programs. These people are generally security officials monitoring news from Laos on unusual circumstances; sometimes media people listening to detect changes in Lao programs. Occasionally, people watch unfamiliar programs found on Lao television or sports telecasts live on Lao television not to be interrupted by ads etc. However, viewing behavior of the Thais described above cannot be classified as a regular çaudienceé in the meaning generally accepted.

On the contrary, today with approximately 30,000 satellite dishes throughout Laos, broadcast signals from Thailand can reach as far as the Lao-China and Lao-Vietnam borders, with about 70%-75% of the Lao people having access to these programs. More noticeable is the fact that 100% of the people in Laos who own receiving sets are part of the true audience of Thai media.

This results in the dominance of the Thai broadcast media over Laos. The Lao government has been rendered helpless and is attempting to cope with the problem by putting into force various defensive measures, but they are practically in vain. Effects of the Thai broadcast media on Laos as identified in this research include : economic effects, political effect, psychological effects, linguistic effects, cultural effects, and effects on the media system in Laos. Differing attitudes of Lao audience towards Thai broadcast programs can be observed when personal background and social status of the audience are given importance.

The research comes up with the findings that social changes are complicated process - media is only one of the factors in the changes. The effects of Thai media on Laos, though obviously dominating, are not so serious as might be expected. It is found that other factors i.e. political structure as a socialist country and national low economic standards have been the internal forces that played the eminent roles in protecting this country from being seriously influenced by media from Thailand. But in the future, there is a tendency that changes in the government policy, especially further expansion of free-market economy, is likely to help promote the Thai media's role in the invasion of culture and the deviation from Laos' traditional ways of life. The research suggests that Buddhist doctrines as and "Asian Way" could solve the Thai-Laos media relationship.

ผลกระทบของสัญญาณวิทยุและโทรทัศน์ ข้ามพรมแดนระหว่างไทย-ลาว

วิชา อุดมฉันท

บทคัดย่อ

ไทยมีประเทศเพื่อนบ้านล้อมรอบอยู่ทั้งสี่ด้าน ทิศเหนือและทิศตะวันออกมีพรมแดนติดต่อกับลาวระยะทาง 1,750 กิโลเมตร รายการวิทยุและโทรทัศน์ฝั่งหนึ่งจึงข้ามพรมแดนไปสู่อีกฝั่งหนึ่งตลอดเวลา การวิจัยมุ่งศึกษาทัศนคติและผลกระทบของสื่อกระจายเสียงข้ามวัฒนธรรมที่มีต่อประเทศผู้รับที่อยู่ตรงข้าม ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก และวิธีเชิงปริมาณเป็นส่วนเสริม วิเคราะห์และสังเคราะห์ผลด้วยศาสตร์สหวิทยาการ บูรณาการเป็นแนวทางการนำเสนอ 3 แนว คือ เนื้อหาครอบคลุมกว้างขวาง ใช้ทฤษฎีหลากหลายมิติ และยึดปทัสสถานของสื่อมวลชนเป็นเกณฑ์

ผลการวิจัยพบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจที่เหนือกว่าทำให้สื่อกระจายเสียงไทยได้เปรียบลาวในด้านจำนวนคลื่นวิทยุที่ข้ามไปจากไทย จำนวนชั่วโมงออกอากาศที่ต่อเนื่องและยาวนานกว่า เทคโนโลยีที่ทันสมัย และทุนการดำเนินงานที่สูงกว่ามาก ความแตกต่างในระบบการเมืองยังทำให้หน้าที่ของสื่อทั้งสองระบบแตกต่างกัน ส่งผลให้รายการของไทยมีลักษณะตามใจตลาดสามารถสร้างแรงดึงดูดผู้ชมได้มากกว่าสื่อของลาวซึ่งถูกกำหนดให้ทำหน้าที่ทางการเมือง

การวิจัยด้วยแบบสอบถามพบว่า ประชาชนไทยในจังหวัดชายแดนซึ่งอยู่ในรัศมีที่รับคลื่นวิทยุจากลาวได้ ร้อยละ 80.3 เคยรับสื่อจากลาว แต่เป็นการรับโดย “บังเอิญ” ในจำนวนนี้มีร้อยละ 4.25 เท่านั้นที่ระบุว่าตั้งใจเปิดรับ เช่นฝ่ายความมั่นคงเฝ้าฟังข่าวในภาวะที่มีเหตุการณ์ไม่ปกติ สื่อมวลชนไทยเปิดรับเพื่อดูการเปลี่ยนแปลงของสื่อในลาว ส่วนประชาชนดูหรือฟังเป็นบางครั้งเมื่อเห็นรายการบางอย่างแปลกไปจากรายการของไทย หรือดูถ่ายทอดสดการแข่งขันกีฬาเพราะไม่มีโฆษณาบกรวน อย่างไรก็ตามพฤติกรรมการเปิดรับสื่อจากลาวของคนไทยยังไม่อาจจัดว่าเป็น “ผู้รับสาร” ที่แท้จริงตามความหมายที่ยอมรับกันทั่วไป

ทางด้านสื่อจากไทย ด้วยอุปกรณ์จากรับดาวเทียมของประชาชนประมาณ 30,000 เครื่องทั่วประเทศ ปัจจุบันรายการวิทยุและโทรทัศน์ของไทยสามารถเจาะลึกไปถึงชายแดนลาวด้านที่ติดกับจีนและเวียดนาม เข้าถึงประชาชนลาวประมาณร้อยละ 70-75 แต่ที่สำคัญก็คือ ร้อยละร้อย (100%) ของคนลาวที่มีเครื่องรับวิทยุและโทรทัศน์คือผู้รับสื่อไทยที่แท้จริง สื่อกระจายเสียงของไทยจึงเข้าไปครอบงำลาว ทำให้ลาวอยู่ในสภาพที่คลื่นไม่เข้าคายไม่ออก

พยายามหามาตรการมาปกป้องแต่ก็ไม่บังเกิดผลในทางปฏิบัติ งานวิจัยได้ชี้ให้เห็นผลกระทบของสื่อกระจายเสียงไทยต่อเศรษฐกิจ การเมือง จิตวิทยา ภาษา วัฒนธรรม รวมถึงผลกระทบต่อระบบกระจายเสียงของลาวเอง วิเคราะห์ทัศนคติของผู้รับสารที่มีต่อรายการวิทยุและโทรทัศน์ของไทย ซึ่งเห็นแตกต่างอย่างชัดเจนตามภูมิหลังส่วนตัวและสถานภาพทางสังคมของแต่ละกลุ่มคน

งานวิจัยมีข้อค้นพบว่า การเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อนสื่อเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งของการเปลี่ยนแปลง สื่อกระจายเสียงของไทยไม่ได้ก่อผลกระทบต่อลาวมากมายอย่างที่คิด เพราะโครงสร้างการเมืองแบบสังคมนิยมและเศรษฐกิจที่ยังยากจนของลาวคอยทำหน้าที่ปกป้องคุ้มกันความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นจากสื่อไทย แต่ในอนาคตมีแนวโน้มว่าการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบาย โดยเฉพาะการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจของผู้นำลาวจะช่วยเสริมพลังให้กับสื่อไทยในการรุกรานวัฒนธรรมลาว และทำให้วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของลาวเบี่ยงเบนไป งานวิจัยได้เสนอทางออกให้แก่ความสัมพันธ์ทางสื่อระหว่างไทยและลาวด้วยหลักธรรมแห่งพุทธศาสนา ซึ่งเป็นวิธีการแก้ปัญหาแบบเอเชีย

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนรัชดาภิเษกสมโภช ระยะเวลาในการศึกษาเริ่มตั้งแต่เดือนเมษายน 2542 สิ้นสุดเดือนมีนาคม 2543 เป็นเวลา 1 ปี รายงานผลการวิจัยได้รับการตีพิมพ์เป็นหนังสือใน “โครงการจัดพิมพ์เผยแพร่รายงานการวิจัย” ของสำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2544

บทนำ

การสื่อสารระหว่างประเทศเป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติ ความคิดเห็นของบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กรหรือรัฐบาลที่มีต่อข้อมูลข่าวสารที่ข้ามพรมแดนสู่ประเทศผู้รับ รวมถึงนัยสำคัญทางการเมืองและวัฒนธรรม ผลกระทบและประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่มากับสื่อ ตลอดจนมาตรการ กระตุ้นหรือสกัดกั้นการไหลของข่าวสารระหว่างประเทศ

การสื่อสารระหว่างประเทศเกิดขึ้นเมื่อเทคโนโลยีสื่อมวลชนได้พัฒนาถึงจุดที่สามารถ รุกล้ำเข้าสู่ดินแดนของประเทศอื่นได้ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในยุคแรก การศึกษาส่วนใหญ่มุ่งดูผล กระทบของการสื่อสารต่อการเมืองระหว่างประเทศ จึงจำกัดอยู่ในแวดวงของนักวิชาการด้าน รัฐศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การสื่อสารระหว่างประเทศได้ ได้รับความสนใจมากขึ้นอีกอันเป็นผลจากการต่อสู้ทางอุดมการณ์ในยุคสงครามเย็น (cold war) งานวิจัยเป็นจำนวนมากในยุคนี้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อการโฆษณาชวนเชื่อ (propaganda) การปฏิบัติการทางจิตวิทยา (psychological operation) และการสร้างมติสาธารณะ (public opinion) ปัจจุบันโลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคการสื่อสารไร้พรมแดน สื่อมวลชนทุกชนิดทั้งหนังสือ นิตยสาร ภาพยนตร์ เพลง รายการโทรทัศน์ แม้แต่การแสดงบนเวทีของกลุ่มศิลปินต่าง ๆ ล้วนกลายเป็นการสื่อสาร ระหว่างประเทศไปทั้งสิ้น ปัญหาที่เกิดขึ้นก็ต้องแสวงหาทางออกร่วมกันระหว่างประเทศจึงจะแก้ได้ ศาสตร์ในสาขานี้จึงขยายขอบเขตการศึกษากว้างขวางออกไป

เทคโนโลยีที่สร้างปัญหาใหม่ ๆ แก่มนุษย์มากที่สุดคือเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ สื่อ อิเล็กทรอนิกส์ เช่นวิทยุและโทรทัศน์ออกอากาศในที่หนึ่งแต่เดินทางไปได้ทั่วโลกโดยอาศัยดาว เทียมเป็นเครือข่ายสัญญาณ การสื่อสารข้ามพรมแดนระหว่างประเทศทุกวันนี้จึงมีปริมาณมาก เป็นพิเศษ แต่แทนที่ชาวโลกจะเข้าใจกันและอยู่กันอย่างสันติมากขึ้น ความรุนแรง สงครามและ การก่อการร้ายกลับเกิดขึ้นแทบทุกวัน ที่เป็นเช่นนี้เพราะช่องทางสื่อสารสามารถถูกผูกขาด ครอบครอง ข่าวสารสามารถถูกบิดเบือนได้ง่าย สื่อเป็นได้ทั้งทูตสันติภาพและเป็นเครื่องมือเพื่อการ ขยายอำนาจ และเท่าที่เห็นกันอยู่ในปัจจุบัน สื่อถูกใช้เพื่อสร้างความขัดแย้งและสงครามระหว่าง มนุษย์มากกว่า

การสื่อสารข้ามพรมแดนมีหลายรูปแบบ งานวิจัยนี้มุ่งดูเฉพาะการสื่อสารที่เรียกว่า spillover broadcasting คือสัญญาณวิทยุและโทรทัศน์ที่ “ล้น” ข้ามพรมแดนไปมาระหว่างไทยกับ ลาว โดยประเทศเจ้าของสัญญาณไม่ได้มีเจตนา สหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศหรือ ITU ให้การยอมรับว่า spillover signal เป็นลักษณะพิเศษทางธรรมชาติของคลื่นวิทยุซึ่งเดินทางเข้า ออกโดยไม่คำนึงถึงเส้นกันพรมแดนของใคร การกระจายเสียงชนิดนี้จึงต่างจากการกระจายเสียง

โทรทัศน์แบบอื่น (เช่น VOA BBC) ที่เจ้าของสัญญาตั้งใจผลิตเพื่อเผยแพร่ไปให้ถึงผู้รับสารในอีกประเทศหนึ่งโดยเฉพาะ

ไทยมีพรมแดนติดต่อกับประเทศลาวประมาณ 1,750 กิโลเมตร อย่างต่ำในรัศมีห่างจากชายแดนประมาณ 50 กิโลเมตร ประชาชนทั้งสองฝั่งต่างรับรายการวิทยุและโทรทัศน์ของกันและกันได้ ความใกล้ชิดกันทางเชื้อชาติ ภาษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วยให้การเข้าถึงสื่อของอีกฝ่ายหนึ่งเกือบจะไม่มีอุปสรรค แต่เมื่อพิจารณาในแง่ของโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองแล้ว ทั้งสองประเทศมีความแตกต่างกันมาก ไทยกับลาวมีระบอบการปกครองที่ต่างกัน สื่อกระจายเสียงของไทยเป็นสื่อเพื่อการค้า ขณะที่สื่อของลาวต้องปฏิบัติตามพันธกิจทางการเมืองที่พรรคคอมมิวนิสต์ลาวมอบหมายให้ แรงดึงดูดใจของรายการโดยเฉพาะทัศนคติและค่านิยมต่าง ๆ ที่แฝงมากับเนื้อหาสื่อจึงสวนทางกัน นอกจากนี้ด้วยสถานการณ์แห่งอำนาจและความเจริญก้าวหน้าที่เหนือกว่าสื่อจากไทยสร้างปัญหาให้กับเพื่อนบ้านลาวทั้งในอดีตและปัจจุบันอยู่เนือง ๆ (โดยมีเจตนาหรือไม่ก็ตาม) การศึกษาความสัมพันธ์และผลกระทบของสื่อระหว่างไทย-ลาวจึงเป็นองค์ความรู้ด้านการสื่อสารระหว่างประเทศที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

แนวทางการศึกษา (approach)

ผู้วิจัยใช้แนวทางในการเข้าถึงข้อเท็จจริงและการนำเสนอผล ด้วยแนวทางที่บูรณาการกันเป็น 3 แนวทางคือ

1. ความครอบคลุม (comprehensive approach) จากการสำรวจสถานการณ์แห่ง

องค์ความรู้ที่มีอยู่ ไม่พบงานวิจัยใด ๆ ที่ให้ศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้ง ๆ ที่ไทยมีพรมแดนติดต่อกับประเทศอื่นโดยรอบทั้งสี่ด้าน และข้อมูลข่าวสารก็ไหลเข้าออกสู่กันและกันอยู่ตลอดเวลา แต่เราไม่รู้และไม่เข้าใจอะไรเลยเกี่ยวกับตัวเราทั้งในฐานะผู้ให้ข่าวสารกับเพื่อนบ้าน และในฐานะผู้รับผลกระทบจากข่าวสารที่เพื่อนบ้านส่งข้ามมาให้ กล่าวได้ว่าศาสตร์ว่าด้วยผลกระทบของการสื่อสารระหว่างประเทศยังไม่ได้ได้รับความสนใจในหมู่นักวิชาการของไทย

เรามีความเชื่อมั่นแล้วว่า คนลาวชอบดูโทรทัศน์ไทย แต่ก็ยังไม่ได้ศึกษาให้รู้จริงอย่างเป็นระบบและลงลึก ผู้วิจัยจึงตั้งใจจะให้งานวิจัยนี้นำเสนอข้อเท็จจริงที่มีลักษณะครอบคลุมรอบด้าน กล่าวคือในมิติของกาลเวลา ศึกษาตั้งแต่อดีตเมื่อคลื่นวิทยุของทั้งสองฝ่ายเริ่มก่อเกิดบทบาทในความสัมพันธ์ของสองประเทศ และพัฒนาแปรเปลี่ยนไปภายใต้บริบททางการเมืองแต่ละยุค จากมิติประวัติศาสตร์และการเมือง งานวิจัยนี้ควรจะตอบคำถามอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับสื่อกระจาย

เสียงของสองประเทศ มีรายละเอียดครอบคลุมในเรื่องเทคโนโลยีที่ใช้ รายได้ของสื่อ ทุนในการผลิต ชนิดของรายการ และผลกระทบจากสื่อในแง่มุมต่าง ๆ

2. ใช้ทฤษฎีที่แตกต่างหลากหลาย (*contending theories approach*) บนพื้นฐานของความเชื่อที่ว่า ปรากฏการณ์ทางสังคมเป็นสิ่งซับซ้อน สื่อไม่ใช่ปัจจัยเดียวที่จะนำการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาสู่สังคม ทฤษฎีว่าด้วยอิทธิพลและผลกระทบของสื่อมีผู้เสนอไว้มากมาย บางก็ขัดแย้งกันบ้างก็ช่วยเพิ่มเติมเสริมให้แก่กัน ผู้วิจัยพยายามนำเสนอแนวคิดทางทฤษฎีที่วิเคราะห์ปัญหาเดียวกันจากมุมมองที่แตกต่างกัน เพื่อเปิดโอกาสให้เกิดข้อโต้แย้งจากผู้อ่านซึ่งอาจเห็นไม่ตรงกับแนวการวิเคราะห์ของผู้วิจัย

3. ยึดเกณฑ์ปทัสสถานของสังคม (*normative approach*) ในการวิเคราะห์บทบาทและผลกระทบของสื่อ ผู้วิจัยเลือกสนับสนุนเกณฑ์ของสังคมที่ต้องการเห็นสื่อมวลชนทำหน้าที่สร้างสรรค์สันติภาพและความเข้าใจอันดีระหว่างมนุษย์ คัดค้านการใช้สื่อเพื่อบ่อนทำลาย กดขี่รังแก ครอบงำ ทำร้าย บิดเบือนโดยไร้จรรยาบรรณ สื่อมวลชนมีพันธกิจทางสังคมดังกล่าวเป็นหลักยึดในการปฏิบัติหน้าที่

วิธีวิจัย (methodology)

การทำความเข้าใจกับอิทธิพลและผลกระทบของสื่อเป็นเรื่องละเอียดอ่อน (*sensitive*) ยิ่งถ้าเป็นผลกระทบที่เกิดจากสื่อข้ามประเทศหรือข้ามวัฒนธรรมด้วยแล้ว ประเด็นปัญหาที่ต้องทำความเข้าใจยิ่งมากและซับซ้อน จำพึงทฤษฎีหรือกรอบแนวคิดอันใดอันหนึ่งไม่เพียงพอที่จะทำความเข้าใจได้ทั้งหมด ต้องอาศัยศาสตร์ต่างสาขาลากหลายอย่างมาสนับสนุน อย่างน้อยวิทยาการทางด้านรัฐศาสตร์ (การเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา ล้วนจำเป็นสำหรับการประยุกต์ใช้ร่วมกับศาสตร์ทางการสื่อสาร (นิเทศศาสตร์) จึงจะสามารถสร้างองค์ความรู้ที่ครบถ้วนสมบูรณ์ได้

นอกจากใช้ศาสตร์จากสหสาขาวิชาการ (*interdisciplinary*) แล้ว วิธีวิจัยก็ต้องอาศัยระเบียบวิธีแบบสหวิทยาการด้วย โครงการวิจัยนี้ใช้การศึกษาเชิงคุณภาพ (*qualitative*) เป็นวิธีวิจัยหลัก การศึกษาเชิงปริมาณ (*quantitative*) เป็นส่วนเสริม ข้อมูลเกือบทั้งหมดได้มาจากการเก็บรวบรวมด้วยวิธีการอันหลากหลายทางด้านคุณภาพ ได้แก่ การวิจัยเอกสาร การวิจัยภาคสนาม การสังเกต การสัมภาษณ์เจาะลึก การสัมภาษณ์รายบุคคล การสัมภาษณ์กลุ่ม และการวิเคราะห์เนื้อหาสาร ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณได้จากการวิจัยเชิงสำรวจด้วยแบบสอบถาม

1. การสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) เป็นหัวใจของการศึกษานี้ เพราะผู้วิจัยต้องการคำตอบที่เข้าถึง “ภายใน” ความคิดของคน และ “ภายใน” ขององค์กรหรือสถาบันที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เจาะลึกเป็นวิธีเหมาะสมที่สุดที่จะช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงทัศนคติที่มีความละเอียดอ่อน รวมทั้งข้อมูลที่ไม่เปิดเผยทั่วไป เช่น เรื่องปัญหาและจุดอ่อน ข้อจำกัดและการควบคุม เสรีภาพของสื่อ ฯลฯ นอกจากนี้การสัมภาษณ์ยังเป็นวิธีที่ช่วยให้ผู้วิจัยตั้งคำถามได้จากหลากหลายแง่มุม สามารถปรับแนวคำถามได้ตามประสบการณ์ของผู้ตอบ และหากบังเอิญได้รับข้อมูลใหม่ที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อนก็สามารถหะลวงออกนอกกรอบเพื่อเจาะลึกลงสู่รายละเอียดได้ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้รับความรู้กว้างขวางขึ้นมากจากบุคคลหลายคนที่อยู่นอกรายชื่อบุคคลผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informant) ที่ตั้งใจไว้ แต่ได้เพิ่มขึ้นมาโดยการแนะนำหรือการพูดพาดพิงถึงจากผู้ให้ข้อมูลคนอื่น หากผู้วิจัยพิจารณาว่าเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญ ก็จะเดินทางไปสัมภาษณ์ แม้จะอยู่ห่างไกลนอกพื้นที่วิจัยในโครงการก็ตาม

เนื่องจากข้อมูลที่ต้องการมีความละเอียดอ่อน เพราะสัมพันธ์กับปัญหาความมั่นคงและนโยบายการเมืองระหว่างประเทศด้วย ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่าย (networking) และหาช่องทางที่จะเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลที่ผู้วิจัยเลือกเฟ้นแล้ว ทางฝ่ายไทยผู้วิจัยได้เสนอโครงการไปยังผู้บัญชาการทหารบก และเจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศที่รับผิดชอบประเทศลาว ซึ่งได้ช่วยประสานงานและให้ความอนุเคราะห์กับการศึกษาครั้งนี้เป็นอย่างดี ส่วนทางฝ่ายลาวได้อาศัยเจ้าหน้าที่กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมของลาวคนหนึ่ง (ระดับค่อนข้างสูง) ที่กำลังทำวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตที่คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นสื่อกลางในการติดต่อกับหน่วยงานและผู้ให้ข้อมูลฝ่ายลาวด้วยความราบรื่นเกินคาดหมาย

ผลของการศึกษาทั้งหมดมาจากข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ฝ่ายไทยทั้งสิ้น 46 ท่าน ประกอบด้วย ฯพณฯเอกอัครราชทูตไทย ณ เวียงจันทน์ และที่ปรึกษา กงสุลใหญ่ ณ สะหวันนะเขต ผู้ว่าราชการจังหวัดชายแดน นายทหารระดับผู้บัญชาการกองพล เสนาธิการกองทัพภาค และนายทหารฝ่ายความมั่นคง ผู้อำนวยการประชาสัมพันธ์เขตและจังหวัด ที่เหลือเป็นพนักงานเกี่ยวข้องกับสื่อ ได้แก่ หัวหน้าสถานีวิทยุและโทรทัศน์ในพื้นที่วิจัยทุกสถานี เจ้าหน้าที่ประจำสถานี นักจัดรายการ ผู้สื่อข่าว และนักธุรกิจไทยในลาว เป็นต้น

ผู้ให้ข้อมูลฝ่ายลาวมี 30 ท่าน (ไม่นับรวมประชาชนและเจ้าของธุรกิจร้านค้าที่ผู้วิจัยพูดคุยด้วยอีกจำนวนหนึ่ง) ประกอบด้วยอธิบดีกรมสื่อมวลชน รองอธิบดีกรมสื่อมวลชน ผู้อำนวยการสถานีวิทยุและโทรทัศน์ส่วนกลาง ผู้อำนวยการสถานีวิทยุและโทรทัศน์แขวง ผู้บริหารสถานี ดีเจ กรรมการบริหารสมาคมนักข่าว พระ ครู กวีซีไรต์ ผู้ใหญ่บ้าน พนักงานโรงแรม นักท่องเที่ยวต่างชาติ

ผู้ให้ข้อมูลทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายลาวได้รับการติดต่อและนัดหมายเวลาล่วงหน้า ณ ที่ทำงานของผู้ให้สัมภาษณ์ เจ้าภาพแต่ละแห่งจึงให้การต้อนรับผู้วิจัยอย่างเป็นทางการและมักจัดผู้เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูลเป็นคนละ บรรยายภาคการพูดคุยเป็นไปด้วยความจริงใจและเปิดเผย เวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์อยู่ในระหว่างสองถึงสามชั่วโมง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึกในส่วนนี้ผู้วิจัยยกคำพูดไปใช้อ้างอิง (quote) ประกอบเนื้อหาทุกบท อีกส่วนหนึ่งเก็บข้อมูลจากประชาชนเพื่อช่วยเสริมและตรวจเช็คข้อมูลที่ได้ในส่วนแรก โดยผู้วิจัยได้ออกเดินสำรวจสภาพตามท้องตลาด พูดคุยทักทายกับเจ้าของร้านค้า นักท่องเที่ยว และชาวบ้านทั่วไป ส่วนนี้ใช้เวลาสัมภาษณ์สั้น ๆ ประมาณ 10 นาทีถึงครึ่งชั่วโมงต่อคน

2. การวิจัยภาคสนาม (field research) และการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) พื้นที่ที่ผู้วิจัยลงปฏิบัติการภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลกำหนดไว้ที่บริเวณชายแดนฝั่งไทยและฝั่งลาว ฝั่งละ 3 จุด คัดเลือกโดยพิจารณาจากทำเลที่ตั้ง ซึ่งมีสภาพเป็นชุมชนเมืองขนาดใหญ่ทั้งสองฝั่ง (เน้นที่ฝั่งลาว) มีสถานีวิทยุและสถานีโทรทัศน์ตั้งอยู่เพื่อให้แน่ใจว่าสัญญาณวิทยุและโทรทัศน์สามารถเข้าถึงประชาชนของอีกฝ่ายหนึ่ง พื้นที่ทั้ง 3 จุดได้แก่

(ไทย) จังหวัดอุดรธานี –หนองคาย	-	(ลาว) กำแพงนครเวียงจันทน์ เวียงจันทน์
จังหวัดมุกดาหาร	-	เมืองสะหวันนะเขต แขวงสะหวันนะเขต
จังหวัดอุบลราชธานี	-	เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก

พื้นที่ทั้ง 3 จุดของทั้งสองฝั่งนอกจากเป็นที่เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณทั้งหมดของโครงการแล้ว ยังเป็นที่มาของความรู้ที่มีค่าจากการสังเกตและเรียนรู้สภาพในพื้นที่ด้วยตนเอง เป็นจุดที่ผู้วิจัยเข้าไปเยี่ยมชมสถานีวิทยุและสถานีโทรทัศน์ทุกสถานีของทั้งสองฝั่ง พบปะกับบุคลากร สื่อ ได้รับการแนะนำให้อัจฉกับเทคโนโลยีการผลิตและการบริหารงานสื่อทั้งสองฝ่าย ซึ่งเป็นข้อมูลที่บ่งบอกให้ทราบถึงข้อดีข้อด้อย ความได้เปรียบเสียเปรียบในการใช้สื่อของสองฝ่าย ที่สำคัญก็คือความรู้ที่ได้จากการสังเกตความเป็นจริงฝั่งประเทศลาวเป็นสิ่งที่มิประโยชน์มาก ผู้วิจัยแอบไปดูวัยรุ่นลาวขี่มอเตอร์ไซด์เป็นฝูงเข้าไปร้องเพลงเต้นรำใน “ผับ” ใจกลางนครเวียงจันทน์ ไปสังเกตพฤติกรรม การเปิดรับสื่อประจำวันของชาวบ้านร้านตลาด สรรวจแผงขายเทปเพลง/ร้านให้เช่าวิดีโอเทป ได้รับเชิญเป็นแขกร่วมรับประทานอาหารเย็นกับครอบครัวชาวลาวยุโรปครอบครัวหนึ่ง ได้เห็นการใช้เวลาพักผ่อนหลังเลิกงานหน้าจอโทรทัศน์ ดูการเลือกรับรายการโทรทัศน์ของสมาชิกในครอบครัวต่างเพศต่างวัยกัน นอกจากนี้ยังมีโอกาสเช่ารถออกนอกเมืองไปในชนบทห่างจากชายแดนไทยประมาณ 130 กิโลเมตร ทำให้รู้ว่าในเขตชนบทอันกว้างใหญ่ของลาวที่ไฟฟ้ายังไม่ถึง ประชาชนมีความพยายามในการเปิดรับโทรทัศน์ของไทยอย่างไร การวิจัยภาคสนามโดยวิธีสังเกตจึงให้ความรู้เชิง

ประจักษ์ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ได้ในการทำความเข้าใจกับโจทย์ที่เป็นนามธรรม ได้แก่เรื่องประสิทธิผล และผลกระทบของสื่อต่อสังคม

3. การสัมภาษณ์กลุ่ม (focus-group interview) นักนิเทศศาสตร์เห็นร่วมกันว่าอิทธิพลของเนื้อหาสาระจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม ทศนคติ ความคิดเห็นและค่านิยมของปัจเจกบุคคล มากน้อยเพียงใด ต้องคำนึงถึงคุณลักษณะทางสังคมอันได้แก่ อายุ เพศ อาชีพ รายได้ ฯลฯ ของบุคคลผู้นั้น เพื่อให้ได้ความคิดเห็นที่เป็นตัวแทนของกลุ่มผู้รับสารชาวลาวที่มีคุณลักษณะทางสังคมใกล้เคียงกัน ผู้วิจัยจึงสนใจจะใช้วิธี focus-group interview ในการศึกษาความคิดเห็นที่เป็นตัวแทนกลุ่มผู้รับสารที่มีความหลากหลาย ในทางปฏิบัตินอกจากกลุ่มพนักงานรัฐของลาวซึ่งมาศึกษาในระดับปริญญาโทที่กรุงเทพมหานคร และผู้วิจัยได้ติดต่อนัดหมายเพื่อขอสัมภาษณ์พร้อมกันแล้ว การสัมภาษณ์กลุ่มที่เหลือทำในพื้นที่เขตประเทศลาว ไม่สามารถนัดหมายล่วงหน้า ผู้วิจัยสร้างโอกาสให้ตัวเองด้วยการเข้าไปในแหล่งที่มีผู้คนลักษณะเดียวกันมาพบปะชุมนุมกัน และขอความร่วมมือเปิดการสัมภาษณ์กลุ่มขึ้น ณ ที่นั้น ได้กลุ่มตัวแทนทั้งหมด 4 กลุ่มคือ

- กลุ่มพนักงานรัฐ ซึ่งได้รับทุนจากกรมวิเทศสหการของไทยมาศึกษาในระดับปริญญาโทในประเทศไทยจำนวน 7 คน ที่หอพักกะรัตแมนชั่น ในกรุงเทพมหานคร ใช้เวลาสัมภาษณ์ 3 ชั่วโมง
- กลุ่มผู้บริหารการศึกษาระดับแขวงที่มาสัมมนาในเวียงจันทน์จำนวน 3 คน ณ เรือนพักรับรองของกระทรวงศึกษาธิการ ในนครเวียงจันทน์ ใช้เวลาสัมภาษณ์ประมาณ 1.5 ชั่วโมง
- กลุ่มนักเรียนหญิงระดับมัธยมปลายจำนวน 4 คน ณ โรงเรียนมัธยมสมบูรณเวียงจันทน์ นครเวียงจันทน์ ใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง
- กลุ่มเด็กเล็กอายุ 5-10 ขวบ จำนวนประมาณ 30 คน ณ สนามเด็กเล่นข้างสถานีวิทยุ แขวงสะหวันนะเขต ใช้เวลา 45 นาที

บรรยากาศการสัมภาษณ์กลุ่มเป็นไปด้วยความสนุกสนานเป็นกันเอง เพราะสมาชิกในกลุ่มต่างรู้จักกันจึงช่วยกันเสริมเพิ่มเติมข้อมูล ทำให้ผู้วิจัยได้รับความรู้เต็มที่

4. การวิเคราะห์เอกสาร (documentary analysis) แยกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ เอกสารวิชาการที่ให้ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างไทย-ลาว ประเภทที่สองคือหนังสือหรือตำรา (ส่วนใหญ่ภาษาอังกฤษ) ที่ให้กรอบความคิดและทฤษฎีซึ่งนำการวิจัย ประเภทที่สามได้แก่เอกสารทางการของฝ่ายไทยและลาวที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสื่อโดยตรง เช่นรายงานสรุปสถานการณ์ชายแดนและบทบาทของสื่อ รายงานสรุปการสัมมนา ระหว่างสื่อมวลชนสองประเทศ เอกสารของสถานีวิทยุและสถานีโทรทัศน์ต่าง ๆ ผังรายการและการออกอากาศ เป็นต้น

5. การวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) โดยใช้แบบสอบถาม (questionnaire) ควบคู่กับการสัมภาษณ์รายบุคคล (face-to-face interview) ขณะที่การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรม การเปิดรับ และทัศนคติของคนลาวต่อวิทยุและโทรทัศน์ของไทย ใช้วิธีการเชิงคุณภาพ หลากหลายอย่างดังได้กล่าวแล้ว ข้อมูลชนิดเดียวกันแต่เก็บจากคนไทยที่รับสื่อของลาวกลับใช้การสำรวจเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามเพียงวิธีเดียว ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยมีข้อสันนิษฐานว่า คนไทยที่เปิดรับสื่อจากลาวน่าจะมีจำนวนน้อยมากจนยากแก่การค้นหาคำ เพื่อให้ได้กลุ่มคนจำนวนนี้มาศึกษา ผู้วิจัยใช้ผู้ช่วยหลายคนแยกกันไปตักสัมภาษณ์ตัวต่อตัวกับประชาชนในอำเภอชายแดนของจังหวัดหนองคาย มุกดาหาร และอุบลราชธานี จังหวัดละ 400 คน ในขั้นต้นผู้ช่วยวิจัยจะจำแนกผู้ให้สัมภาษณ์ออกเป็นสองกลุ่ม คือกลุ่มที่รับและกลุ่มที่ไม่รับวิทยุและโทรทัศน์ของลาว จำนวนที่ได้นำมาคำนวณเป็นร้อยละเพื่อให้เห็นภาพชัดเจนเกี่ยวกับความแพร่หลายของสื่อลาวในหมู่คนไทย ผู้ที่ไม่รับจะถูกถามถึงเหตุผลที่ไม่รับ ส่วนผู้ที่ตอบว่ารับจะถูกขอร้องให้เพิ่มเติมข้อมูลตามแนวคำถามเพื่อความเข้าใจต่อไปว่า เขาคือใครที่เปิดรับสื่อจากลาว (ปัจจัยทางสังคม) มีมูลเหตุจูงใจอะไรให้เปิดรับ (ปัจจัยภายใน) เปิดรับรายการประเภทใด มีความคิดเห็นอย่างไรต่อสื่อของลาว เป็นต้น

การสร้างกรอบวิจัยและการนำเสนอ

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งหมด นำมาวิเคราะห์ด้วยกรอบแนวคิดจากศาสตร์หลากหลายสาขา จากนั้นจำแนกเนื้อหาในการนำเสนอเป็นขั้นตอนที่มีการจัดลำดับความต่อเนื่องเป็น 7 บท แต่ละบทนำด้วยทฤษฎีที่ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์เนื้อหาในบทนั้น ๆ พร้อมทั้งยกตัวอย่างให้เห็นจากรูปธรรมของประเทศอื่น (หากมี) ก่อนที่จะอภิปรายข้อค้นพบจากจิตวิทยวิจัยของไทยกับลาวในอันดับต่อไป ข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะลึกลงจะทำหน้าที่ประหนึ่งเส้นด้ายที่ถักทอร้อยเรียงบทวิเคราะห์ทั้งหมดเข้าด้วยกัน

บทที่ 1 บทบาทสื่อมวลชนในความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างไทย-ลาว สื่อมวลชนคือเครื่องมือของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การสื่อสารจึงเป็นการแสดงออกทางการกระทำของนโยบายต่างประเทศทั้งปวง (Frederick, 1993) Frederick สร้างแบบจำลองที่เรียกว่า spectrum of communication แบ่งการสื่อสารระหว่างประเทศออกเป็น 5 ขั้นโดยเชื่อมโยงรูปแบบของการสื่อสารเข้ากับระดับความรุนแรงของบริบททางการเมืองระหว่างประเทศ ไล่เรียงมาตั้งแต่ความตึงเครียดถึงขั้นทำสงครามไปจนถึงบรรยากาศแห่งสันติภาพในภาวะปกติ

ผู้วิจัยอาศัยแบบจำลองของ Frederick มาวิเคราะห์ประวัติความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างไทย-ลาวโดยมีสื่อเป็นแกนกลางของการวิเคราะห์ พบว่ารูปแบบการสื่อสารในระดับ 3 ที่ Frederick เรียกว่า Low Intensity Conflict (มีความขัดแย้งในระดับต่ำ) เป็นรูปแบบที่เหมาะสม

สำหรับอธิบายบทบาทของสื่อในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับลาว ภายหลังจากลาวเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นสังคมนิยมจนถึงยุค “เปลี่ยนสนามรบเป็นตลาดการค้า” ของพลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ (พ.ศ.2518 - 2530) และรูปแบบการสื่อสารระดับที่ 2 คือ Contentious Relations (ต่ำกว่าภาวะสันติ) เหมาะกับบริบททางการเมืองของไทยกับลาวภายหลังพ.ศ. 2530 จนถึงปัจจุบัน บทนี้ผู้อ่านจะได้เห็นบทบาทของสื่อมวลชนที่แปรเปลี่ยนไปโดยสัมพันธ์กับบริบททางประวัติศาสตร์ของความสัมพันธ์ระหว่างไทย-ลาวในแต่ละระยะ

บทที่ 2 วิทยุ-โทรทัศน์บริเวณชายแดนไทย-ลาว ใช้กรอบแนวคิดทางด้านนิเทศศาสตร์ มาพิจารณาโครงสร้างของวิทยุ /โทรทัศน์ไทยกับลาวภายใต้บริบททางเศรษฐกิจและการเมืองตั้งแต่เริ่มแรกกระทั่งพัฒนามาเป็นระบบที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน ประวัติการกระจายเสียงของไทยมีผู้ศึกษาและเขียนไว้มาก แต่สำหรับของลาวไม่มีการบันทึกเป็นหลักฐาน ผู้วิจัยโชคดีได้อาศัยวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตของทองปาน สมพะวง ซึ่งนอกจากให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประวัติสื่อมวลชนของลาวแล้ว ยังช่วยติดต่อประสานงานให้ผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์เอาข้อมูลที่มีประโยชน์อีกมากมายจากเจ้าหน้าที่รัฐของลาวมาประกอบ

บทนี้ให้รายละเอียดที่น่าสนใจเกี่ยวกับระบบสื่อมวลชนลาวทุกด้าน อาทิ ที่ตั้งและจำนวนสถานีวิทยุ/โทรทัศน์ทั่วประเทศ การจัดผังองค์กร เส้นทางการบินบังคับบัญชาจากกระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมที่ส่วนกลางสู่สถานีท้องถิ่นระดับแขวง เวลาออกอากาศ (วิทยุ/โทรทัศน์ลาวไม่ได้ออกอากาศต่อเนื่องทั้งวัน) เทคโนโลยีและคลื่นความถี่ที่ใช้ ตลอดจนชนิดของรายการที่ผลิต ผู้วิจัยเห็นว่าความรู้เกี่ยวกับสื่อมวลชนที่ทำงานต่างกันสองระบบ เป็นการปูพื้นที่จะไปเข้าใจเรื่องอิทธิพลและผลกระทบที่สื่อฝ่ายหนึ่งมีต่อผู้รับอีกฝ่ายหนึ่ง

บทที่ 3 ลาวรับสื่อไทย ไทยรับสื่อลาว บทนี้จะชี้ให้เห็นว่า สื่อของใครมีอิทธิพลครอบงำใครย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ที่สร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขันให้กับผู้นั้น นักวิชาการที่ให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านเทคโนโลยี (technological determinism) มีทั้งพวกที่เป็น Non-Marxist และพวก Marxist ขณะที่ฝ่ายมาร์กซิสต์ซึ่งมี Herbert Schiller (1992) เป็นตัวแทนชี้ว่าเทคโนโลยีมีบทบาทอย่างสำคัญต่อการแบ่งปันอำนาจทางการเมืองระหว่างประเทศจนถึงขั้นสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองขึ้นครอบงำประเทศอื่นได้ ฝ่าย Non-Marxist กลับเห็นว่าเทคโนโลยีมีความเป็นกลางทางการเมือง (politically neutral) มูลเหตุของการครอบงำมาจากปัจจัยอื่น ๆ Sydney Head เป็น Technological Determinist คนหนึ่ง แต่เขามีวิธีอธิบายอิทธิพลของเทคโนโลยีโดยมองที่คุณสมบัติภายในตัวเทคโนโลยี (attribute) ซึ่งเป็นตัวกำหนดให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบกันในด้านต่าง ๆ (Head 1985) ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ของ Head ในการศึกษา

เปรียบเทียบระบบวิทยุ/โทรทัศน์ของไทยกับลาวเป็นข้อ ๆ และพบว่าไทยอยู่ในฐานะเหนือกว่ามากในทุกด้าน

การศึกษาจึงพบว่าด้วยกำลังส่งที่สูงกว่า เทคโนโลยีที่ทันสมัยกว่า การออกอากาศที่ต่อเนื่อง และรายการที่มีแรงดึงดูดมากกว่า (เพราะทุนหนากว่า) วิทยุ/โทรทัศน์ไทยเข้าถึงประชาชนลาวทั่วถึงกว่าและเป็นที่ยอมรับของประชาชนลาวมากกว่าสื่อกระจายเสียงของลาวเอง ฐานะที่ครอบงำดูได้จากข้อเท็จจริงที่แสดงว่าคนลาวทุกคนที่มีเครื่องรับวิทยุและโทรทัศน์ล้วนเปิดรับสื่อจากไทย แม้แต่ประชาชนที่อยู่ห่างไกลไม่มีไฟฟ้าใช้ ก็ยังรับคลื่นสัญญาณของไทยได้ด้วยเครื่องปั่นไฟ แต่กลับรับคลื่นของลาวไม่ได้เพราะกำลังส่งอ่อนจนสัญญาณเดินทางไม่ไปถึง ขณะเดียวกันการศึกษาเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างคนไทยที่ชายแดนลาว 1,200 คน พบว่าร้อยละ 80.3 เคยฟังวิทยุและดูโทรทัศน์ของลาวบ้าง แต่ไม่มีเจตนาจะเปิดรับและความถี่บ่อยในการเปิดรับก็ไม่สามารถจัดว่าเป็น “ผู้รับสาร” ในความหมายที่แท้จริงได้ มีเพียงร้อยละ 4.3 (41 คน) ในกลุ่มนี้เท่านั้นที่ระบุว่าตั้งใจเปิดรับและเปิดรับค่อนข้างประจำ ผู้สนใจสามารถดูรายละเอียดได้ว่าคนจำนวนนี้เป็นใคร มีวัตถุประสงค์อะไร ติดตามรายการชนิดใด และมีความเห็นต่อสื่อกระจายเสียงของลาวอย่างไร

บทที่ 4 การตีความหมายสื่อไทยของผู้รับสารลาว การศึกษาการตีความหมายสื่อ (decoding) ของผู้รับสารในยุคแรก มักประเมินผู้รับสารให้อยู่ในฐานะที่ขาดพลังและเป็นฝ่ายตั้งรับอย่างเดียว (passive audience) ต่อมาจึงยอมรับกันว่าผู้รับสารเป็นผู้ใช้อำนาจตัดสินใจในกระบวนการเลือกเปิดรับ เลือกจดจำและเลือกตีความหมายสื่อด้วยตนเอง (active audience) Stuart Hall และ David Morley เสนอทฤษฎีแนววัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) โดยการดูโครงสร้างทางสังคมของผู้รับสารอันได้แก่ภูมิหลังทางชนชั้น ประสบการณ์ ระดับการศึกษา อาชีพ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ จุดยืนทางการเมือง แม้กระทั่งเพศ และอายุซึ่งเป็นตัวแปรที่ทำให้ทัศนคติที่เกิดจากการตีความหมายสารแตกต่างกัน (Hall 1981 และ Morley 1992)

รายงานผลการวิจัยจึงใช้เกณฑ์สถานภาพทางสังคมแบ่งผู้รับสารลาวออกเป็นสองกลุ่มหลัก ๆ คือกลุ่มประชาชนกับกลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐหรือพรรค ทั้งนี้เพราะลาวปกครองด้วยระบบสังคมนิยม จุดยืนทางชนชั้นและอุดมการณ์ทางการเมืองจึงน่าจะเป็นตัวแปรหลักสำหรับวิเคราะห์ทัศนคติและการตีความหมายที่แตกต่างกันระหว่างชาวบ้านธรรมดา กับเจ้าหน้าที่ทางการของรัฐและพรรค ในกลุ่มหลังนี้ผู้วิจัยยังจำแนกออกไปอีกเป็น 2 ระดับคือ เจ้าหน้าที่ระดับสูง และระดับกลาง ทั้งนี้ด้วยข้อสมมติฐานว่า ระดับความสำคัญและหน้าที่รับผิดชอบในพรรคหรือรัฐจะทำให้ทัศนคติและมุมมองต่อสื่อของไทยมีระดับความเข้มข้นแตกต่างกัน ส่วนกลุ่มประชาชนก็จำแนกผลการวิจัยออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามตัวแปรด้านเพศ วัย การศึกษา ประสบการณ์ งานอาชีพ เช่น นักเรียน

พระสงฆ์ นักเขียน ครู คนงาน ฯลฯ

ข้อค้นพบพิสูจน์ให้เห็นจริงว่ากลุ่มประชาชนกับกลุ่มผู้นำของลาวมีมุมมองและทัศนคติวิพากษ์วิจารณ์ต่อสื่อไทยแตกต่างกันเกือบสิ้นเชิง นอกจากนี้ผู้นำลาวระดับสูงยังพยายามกลบเกลื่อนไม่ให้เห็นว่าประชาชนลาวนิยมรับสื่อไทย ซึ่งไม่ตรงกับความจริงที่ค้นพบ

บทที่ 5 ผลกระทบทางเศรษฐกิจ : การพึ่งพาและการครอบงำ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 อเมริกาเผยแพร่ทฤษฎีว่าด้วยความทันสมัย (modernization) โดยมีนักวิทยาศาสตร์สังคมอย่างเช่น Daniel Lerner และ Wilbur Schramm (1966) เป็นตัวออกหน้า ทฤษฎีนี้เน้นบทบาทของสื่อมวลชนในกระบวนการทำให้ประเทศทันสมัยด้วยการเปิดรับสื่อจากประเทศที่เจริญแล้ว ประเทศด้อยพัฒนาสามารถเดินสู่ความทันสมัยได้หากปล่อยให้ข่าวสารจากตะวันตกไหลเข้าประเทศได้โดยไม่สกัดกั้น free flow of information เป็นกระแสความคิดที่อเมริกาผลักดันสู่ชาวโลก

นักวิชาการแนว Marxist ได้วางนโยบายปล่อยให้ข่าวสารไหลได้อย่างเสรีแผ่ไปด้วยความหลอกลวง เพราะจงใจจะเลยไม่พูดถึงช่องว่างความแตกต่างระหว่างประเทศที่ทำให้เกิดความได้เปรียบและเสียเปรียบ Boyd Barrett (1979) เป็นผู้ให้นิยามแก่คำว่า “จักรวรรดินิยมทางสื่อ” (media imperialism) และปรากฏการณ์ที่ประเทศยากจนต้อง “พึ่งพา” (dependency) ประเทศร่ำรวยซึ่งอยู่ในฐานะ “ครอบงำ” (domination)

ในการตรวจสอบว่าสื่อมวลชนไทย “ครอบงำ” ลาวหรือไม่ และสื่อมวลชนลาว “พึ่งพา” ไทยมากเพียงใด ผู้วิจัยอาศัยกรอบแนวคิดของ Lee (1980) ที่เสนอหลักในการวิเคราะห์ระดับ “การพึ่งพา” และ “การครอบงำ” ของสื่อมวลชนระหว่างประเทศเป็น 4 ระดับ ซึ่งในบทนี้ได้นำเกณฑ์วิเคราะห์ผลกระทบในเชิงเศรษฐกิจของ Lee สองระดับต้นมาดูความสัมพันธ์ของสื่อระหว่างไทย-ลาว และนำเสนอผลการวิเคราะห์ให้เห็นเป็น 3 หัวข้อคือ 1) ลาวนำเข้าสื่อต่าง ๆ จากไทยมากน้อยเพียงใด ในข้อนี้ผู้วิจัยได้ขยายขอบเขตการศึกษาไปสู่สื่ออื่น นอกเหนือจากสื่อกระจายเสียงด้วย ได้แก่ ภาพยนตร์ สิ่งพิมพ์ เพลง และวิดีโอเทป 2) คนไทยเข้าไปครอบครองกรรมสิทธิ์เป็นเจ้าของสื่อในลาว และควบคุมช่องทางการแพร่กระจายสื่อ (media outlet) ในลาวหรือไม่ 3) นายทุนไทยควบคุมธุรกิจการซื้อขายโฆษณาทางวิทยุ-โทรทัศน์ของลาวมากเพียงใด

บทที่ 6 การรุกรานทางวัฒนธรรมและพลังปกป้อง Lee ชี้ว่าผลกระทบเชิงวัฒนธรรมเป็นระดับผลกระทบที่สูงกว่าระดับเศรษฐกิจขึ้นไปอีกขั้นหนึ่ง เป็นระดับที่คุกคามต่อวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของประชาชนที่เคยดำรงมาในอดีต ผู้วิจัยใช้แนวคิดของ Lee มาวิเคราะห์กรณีของไทยกับลาวโดยจำแนกเป็น 3 หัวข้อคือ 1) สื่อจากไทยเป็นอุปสรรคขัดขวางความก้าวหน้าของศิลปินท้องถิ่น และผู้ประกอบอาชีพทางศิลปวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ของลาวหรือไม่ ทำให้คนเหล่านี้สูญเสียโอกาสในการทำกิจกรรมทางศิลปะที่เคยเป็นของพวกเขาอยู่ก่อนหรือไม่ 2) สื่อจากไทยได้

ถ่ายโอนรสนิยมบริโภค (consumerism) และโลกทัศน์ทุนนิยมให้แพร่หลายในสังคมลาวอย่างไร
ทัศนะของฝ่ายต่าง ๆ ในลาวที่มีต่อปัญหานี้มีอะไรบ้าง 3) สะท้อนภาพค่านิยมและวิถีชีวิตที่เบี่ยง
เบนไปของวัยรุ่นลาว ซึ่งมีสาเหตุมาจากปัจจัยด้านอื่น ๆ นอกเหนือจากอิทธิพลของสื่อจากไทย

Katz, Wedell (1977) และ Tunstall ซึ่งจัดว่าเป็น Non-Marxist แนวสายกลางไม่เห็น
ด้วยกับการโยนปัญหาทั้งปวงที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมให้เป็นผลจากสื่อภายนอก
บทบาทของสื่อไม่ใช่แบบจำลองการสื่อสารทางเดียว (linear model) จากผู้ส่งสารถึงผู้รับสาร จึงควร
ให้น้ำหนักกับพลังภายในประเทศที่ไม่หยุดนิ่งและคอยทำหน้าที่สร้างแรงกดดันเพื่อปกป้องคุ้มครอง
วัฒนธรรมประจำชาติด้วย แนวคิดนี้ยังเชื่อว่าสื่อจากภายนอกมิได้มีแต่ผลเสีย บางครั้งก็มีผลดีต่อ
ประเทศผู้รับด้วย ท้ายบทที่ 6 นี้จึงได้นำเสนอให้เห็นพลังปกป้องของรัฐบาลลาว ซึ่งมีทั้งมาตรการ
ควบคุมด้วยกฎหมาย และมาตรการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับประชาชน พลังภายในของลาวมีศักยภาพ
ในการต่อต้านแรงบีบคั้นของสื่อไทยจากภายนอกไม่น้อยเพียงใด

บทที่ 7 การอภิปรายผล บนพื้นฐานของข้อสรุปที่มีข้อมูลยืนยันกระจ่างชัดแล้วในบท
ต้น ๆ ว่า สื่อมวลชนไทยครอบงำลาว ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามขึ้นมา 3 ข้อสำหรับการอภิปรายผลในบท
สุดท้าย ซึ่งจะช่วยสรุปรวบยอดข้อค้นพบและเสนอองค์ความรู้สำหรับการต่อยอดงานวิจัยในอนาคต
การอภิปรายผลใช้หลักวิธีการวิเคราะห์ (analyze) และการสังเคราะห์ (synthesize) ข้อมูลที่มีอยู่
เข้าด้วยกันอีกครั้งหนึ่งเพื่อตอบโจทย์ใหม่ที่ตั้งขึ้น ข้อมูลหรือข้อวิเคราะห์ใน 6 บทก่อนจะถูกอ้างอิง
ถึงในระหว่างอภิปรายเพื่อช่วยเชื่อมโยงความคิดของผู้อ่านและเพื่อช่วยการสืบค้นดูรายละเอียดใน
บทดังกล่าวได้หากต้องการ

1. *สื่อไทยครอบงำลาวอย่างไร* สื่อไทยครอบงำสื่อลาวได้ก็เพราะไทยอยู่ในฐานะเหนือกว่า
ลาวทุกด้าน ลาวเป็นประเทศอาภัพทางภูมิศาสตร์ ถูกปิดล้อมโดยประเทศเพื่อนบ้านทำให้ไม่มี
ทางออกทะเล เส้นทางสู่โลกภายนอกที่ดีที่สุดคือเส้นทางผ่านประเทศไทย ลาวจึงตกเป็นเบี้ยล่าง
ของไทยโดยธรรมชาติ ลาวมีประชากรเพียงไม่ถึง 5 ล้านคน กว่าครึ่งหนึ่งอาศัยอยู่ตามแนวชายแดน
ไทย เศรษฐกิจของลาวยังติดกลุ่มประเทศยากจนที่สุดตามมาตรฐานที่สหประชาชาติตั้งไว้ประวัติ-
ศาสตร์ลาวผ่านวิกฤตการณ์และความยากลำบากมามาก สันติภาพเพิ่งจะเกิดแก่ลาวสัก 20 ปีมานี้
เอง ทั้งหมดนี้เมื่อนำมาสัมพันธ์กับสื่อมวลชนจึงเป็นคำตอบที่ดีว่า เหตุใดสื่อมวลชนของลาวจึงมี
กำเนิดช้ากว่า และพัฒนาช้ากว่าสื่อมวลชนของไทย และดังนั้นจึงต้องตกอยู่ใต้อิทธิพลของสื่อไทย
เรื่อยมาตั้งแต่อดีต

การครอบงำแสดงออกให้เห็นเป็นรูปธรรม 2 ด้านคือ ด้านปริมาณซึ่งมีช่วงห่างกว้างมาก
เทคโนโลยีการกระจายเสียงยิ่งเจริญก้าวหน้า ความไม่สมดุลในด้านปริมาณจะยิ่งรุนแรง トラบโดที่
สื่อของลาวยังไม่ได้รับการพัฒนา เทคโนโลยีจะช่วยให้สื่อของไทยเข้าไปในลาวได้มากขึ้นและลึก

เข้าไปในประเทศไกลจากชายแดนมากขึ้น ขณะเดียวกันก็ช่วยให้การเปิดรับสื่อจากไทยของคนลาวมีประสิทธิภาพสูงขึ้นด้วย

ด้านเนื้อหา สื่อมวลชนไทยเคยสร้างความขมขื่นทางการเมืองให้กับลาวมามากในอดีต แม้ปัจจุบันสถานการณ์ด้านสื่อจะดีที่สุดในเท่าที่เคยมีมา แต่ลัทธิไทยใหญ่ (Thai hegemonism) ยังคงถ่ายทอดออกมาทางสื่อเป็นระยะ ๆ ผ่านการใช้ภาษาและเนื้อหาที่นำเสนอเกี่ยวกับลาว การล้มมนาปรับความเข้าใจกันระหว่างสื่อมวลชนไทยกับลาวที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ฝ่ายไทยยืนยันว่า “ไม่มีเจตนาจะล้อเลียนหรือดูหมิ่นลาวแต่อย่างใด ศิลปินตลกได้หลุดออกไปบ้าง ขอให้ลาวดูรายการตลกในแง่ของความบันเทิงก็แล้วกัน” แต่ที่ปรึกษาทูตไทย ณ นครเวียงจันทน์ซึ่งได้รับผลกระทบโดยตรงจากหนังสือประท้วงของลาวทุกครั้งที่มีปัญหากลับมีความเห็นว่า “การดูหมิ่นคนลาวเป็นจิตใต้สำนึกของไทยที่แก้ยากมาก”

2. การครอบงำของสื่อไทยมีผลต่อลาวอย่างไร Conteras (1976) ในหนังสือเรื่อง Cross-Cultural Broadcasting สรุปว่าสื่อกระจายเสียงต่างวัฒนธรรมจะส่งผลกระทบต่อประเทศผู้รับอย่างน้อย 4 ด้านคือ

- ผลต่อวัฒนธรรม ผู้นำลาวให้ทัศนะว่าวัฒนธรรมไทยกับลาวคล้ายคลึงกัน ถ้าเป็นวัฒนธรรมของไทยลาวพอรับได้ แต่สื่อไทยกำลังนำวัฒนธรรมทุนนิยมตะวันตกไปให้ลาวทุกวัน ลาวจึงไม่ประสงค์จะรับ ผู้นำลาวพากันขึ้นชื่อว่าที่โทรทัศน์ไทยว่าเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เมื่องดงามไปให้ลาว โทษของสื่อไทยมีตั้งแต่ทำให้เกิดอาชญากรรมรุนแรงที่ไม่เคยมีมาก่อนในลาว ไปจนถึงพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่เบาบางมา เช่นการย้อมผม เจาะหู ใส่กระโปรงสั้น นุ่งกางเกงยีน สูบบุหรี่ พูดจาไม่สุภาพ ใช้ชีวิตฟุ้งเฟ้อเสเพลฯ ไม่รับผิดชอบการเรียน ฯลฯ

ฐานะทางเศรษฐกิจที่ยังยากจนเป็นสิ่งที่คอยอุดรั้งไม่ให้สังคมลาววิ่งเทลิ็ดตามแบบไทยเร็วจนเกินไป การควบคุมทางสังคมที่เข้มงวดของพรรคคอมมิวนิสต์ลาวในอดีตก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ได้สร้างแนวต้านทางวัฒนธรรมให้กับลาว แต่ข้อเท็จจริงทางสังคมในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา ยืนยันว่าหลังจากผู้นำลาวประกาศใช้นโยบายเศรษฐกิจเสรีเพื่อดึงดูดเงินตราเข้าประเทศ การเปลี่ยนแปลงของสังคมลาวมีอัตราเร่งที่เห็นได้เด่นชัดและเป็นไปในทิศทางที่ตกต่ำลงเหมือนกับไทย นโยบายเศรษฐกิจเสรีของลาวจะช่วยเสริมอิทธิพลของสื่อไทยในการโปรยหว่านเมล็ดพืชแห่งวัตถุนิยมและบริโภคนิยมให้ทั่วถึงในหมู่คนลาวมากยิ่งขึ้น

- ผลต่อภาษา วัยรุ่นเป็นกลุ่มที่ดูโทรทัศน์ไทยมากที่สุด จึงรับ “ภาษาโทรทัศน์” ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาษาพูด (slang) ไปมากที่สุด คนลาวในวัยสูงอายุพูดไทยได้น้อยและไม่คล่อง แต่หนุ่มสาวลาวอ่าน เขียน พูดภาษาไทยได้ดี ซ้ำยังพูดได้ไพเราะน่าฟังและถูกต้องกว่าคนไทยที่ชอบทำ

ภาษาให้วิบัติด้วยคำไทยปนฝรั่งออกเสียงให้เพี้ยน ๆ เสียอีก ทั้งวัยรุ่นเองและผู้ปกครองให้ข้อมูลตรงกันว่า วัยรุ่นชอบหลุดคำไทยออกมาบ้างเป็นคำ ๆ แต่เมื่ออยู่ด้วยกันกับเพื่อน ๆ หรืออยู่ในครอบครัว วัยรุ่นลาวยังคงพูดภาษาลาว การรับสื่อไทยทำให้คนลาวเรียนรู้และเข้าใจภาษาไทยมากขึ้นอีกภาษาหนึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการบางท่านที่เสนอมุมมองอีกด้านหนึ่งว่า สื่อจากประเทศที่เข้มแข็งกว่าอาจนำผลด้านบวกไปให้ก็ได้ ตราบเท่าที่ไม่ไปทำลายภาษาหรือเข้าแทนที่ภาษาของคนในท้องถิ่นที่เป็นผู้รับ ตรงกันข้าม คนไทยปิดตัวเองจากสื่อลาวด้วยเห็นว่ามันน่าสนใจซ้ำยังมีทัศนคติเห็นภาษาลาวเป็นเรื่องขบขัน การเรียนรู้ภาษาเพื่อนบ้านเพิ่มขึ้นอีกภาษาหนึ่งจึงไม่เกิด

- ผลทางจิตวิทยา สื่อมวลชนเป็นผู้สร้าง “ความเป็นจริงของสังคม” ขึ้นมาจากภาพและภาษาที่ใช้ในสื่อ ต่อจากนั้นผู้รับสารแต่ละกลุ่มยังมอง “ความเป็นจริง” ที่สื่อสร้างขึ้นผ่านแว่นหลากหลายสี ก่อเกิดเป็นภาพ “ความเป็นจริง” ขึ้นในใจของแต่ละคนที่แตกต่างกัน

ผู้นำลาวและพนักงานรัฐระดับต่าง ๆ สนใจติดตามข่าวการเมืองของไทยมากและเรียนรู้ “ความเป็นจริง” ของการเมืองไทยจากรายการข่าว มีความรู้เกี่ยวกับการเมืองไทยไม่ต่างจากคนไทยที่สนใจการเมืองโดยทั่วไป แต่ผู้วิจัยไม่เคยได้ฟังความคิดเห็นที่ชื่นชมต่อการเมืองไทยจากปากผู้นำลาว ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการเมืองไทยมีเสรีภาพมากจนไม่มีขอบเขตและไร้ทิศทาง เหมือนพายเรือกันไปในคนละทาง สืบสวนวุ่นวาย มีหลายกลุ่มหลายมุม ส่วนสภาพสังคมไทยนั้น ผู้นำลาวสร้างภาพขึ้นมาจากข่าวอาชญากรรมที่สื่อไทยนำเสนอ และมีความรู้สึกว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่มีภัยร้ายแรง “คนไทยดุ” ซึ่งช่องทางอาชญากรรมให้วัยรุ่นเลียนแบบ และไม่เข้าใจว่าเหตุใดสื่อไทยจึงนำเสนอข่าวด้วยความไม่รับผิดชอบเช่นนี้

ส่วน “ภาพความเป็นจริง” ของไทยผ่านแว่นของประชาชนและวัยรุ่นซึ่งไม่สนใจการเมืองกลับเป็นคนละเรื่อง ข่าวสังคมและข่าวอาชญากรรมเป็นเรื่องสนุกไม่น่ากลัว ละครโทรทัศน์เป็นรายการที่โปรดปรานมากที่สุดรวมตลอดถึงรายการบันเทิงทุกประเภท ภายในใจของพวกเขาจึงมีแต่ภาพที่ดี ๆ เกี่ยวกับไทย สื่อไทยได้สร้าง “ความเป็นจริง” ของไทยให้เป็นแดนสวรรค์ในความนึกคิดของเยาวชนลาว พร้อมกับความนิยมชมชอบเทคนิคทันสมัยแปลกใหม่ของสื่อไทย เพราะสื่อของลาว “ยังบ่ได้ปรับปรุง วิทยาการบ่ทันก้าวหน้า”

- ผลต่อการเมือง สื่อก็เช่นเดียวกับอาวุธ เป็นปัจจัยหนึ่งสำหรับการชิงชัยในสงคราม แต่ไม่ใช่ปัจจัยชี้ขาด ประวัติศาสตร์ไทยกับลาวเคยทำ “สงครามสื่อ” (Warlaumont 1988) กันมาในห้วงระยะเวลาที่การเมืองระหว่างประเทศตึงเครียด โดยไทยซึ่งอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบกว่าอยู่ในท่ารุก (offensive) และลาวอยู่ในท่ารับ (defensive) ตลอดมา แต่เมื่อเทียบกับประเทศอื่นที่มีความขัดแย้งทางการเมืองรุนแรง การใช้สื่อในเชิงรุกของไทยต่อลาวจัดว่าอยู่ในระดับที่อ่อนและไม่

ได้บังเกิดผลทางการเมืองสมดังความต้องการของผู้นำไทย ขบวนการประเทศลาวที่ไทยตั้งตัวเป็นปฏิปักษ์กลับเป็นฝ่ายชนะได้จัดตั้งรัฐบาลในปีพ.ศ. 2518 หลังชัยชนะของขบวนการประเทศลาว ไทยยิ่งมุ่งมั่นทำสงครามด้วยสื่อกับลาวหนักขึ้นอีก ผู้จัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ท้องถิ่นของไทย ได้รับคำสั่งให้จัดทำรายการโจมตีรัฐบาลลาวเพื่อสร้างความปั่นป่วนทางความคิดให้กับประชาชนติดต่อกันไม่ต่ำกว่า 10 ปี โชคดีที่สถานการณ์โลกเริ่มเปลี่ยนแปลง ความแตกต่างทางอุดมการณ์ถูกแทนที่ด้วยผลประโยชน์ของชาติทางเศรษฐกิจ ความตึงเครียดระหว่างไทย-ลาวผ่อนคลายลงจนอยู่ในภาวะเกือบเป็นปกติ ผลกระทบของสื่อไทยต่อการเมืองลาวจึงไม่ปรากฏให้เห็นอีก

- ผลต่อความเปลี่ยนแปลงของสื่อมวลชนลาว ข้อนี้เป็นประเด็นที่ผู้วิจัยเพิ่มเติมจากข้อเสนอของ Conteras โดยใช้เกณฑ์ของ Colin Sparks ซึ่งได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงในช่วงสิบปีที่ผ่านมาของสื่อมวลชนในประเทศที่เคยปกครองด้วยพรรคคอมมิวนิสต์ในยุโรปมาประยุกต์ใช้กับระบบสื่อมวลชนของลาว พบว่าสื่อของไทยที่ครอบงำลาวไม่ได้ส่งผลกระทบโดยตรงหรือเป็นปัจจัยต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาของสื่อมวลชนลาว สื่อกระจายเสียงของลาวยังเป็นสื่อผูกขาดในมือของพรรคและรัฐไม่เปลี่ยนแปลง ระบอบการเมืองที่ต่างกันเป็นภูมิคุ้มกันที่สำคัญทำให้สื่อของลาวไม่ถูกกลืนกินโดยระบบค้ำกำไรของนายทุนไทย ระบบการเมืองรวมทั้งเศรษฐกิจที่ยังล้าหลังของลาวยังช่วยปกป้องไม่ให้สื่อลาวลอกเลียนรูปแบบและเนื้อหาของสื่อไทย ทั้ง ๆ ที่สื่อไทยเป็นที่นิยมของประชาชนลาวมากกว่า “เพราะสื่อลาวทำหน้าที่ทางการเมืองเป็นหลัก”

แต่ในอนาคตหากนโยบายเปิดเสรีทางเศรษฐกิจของลาวบังเกิดผล และพรรคคอมมิวนิสต์ลาวพลอยปรับเปลี่ยนนโยบายต่อสื่อมวลชนไปตามการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเหมือนอย่างที่เกิดขึ้นแล้วในจีน อิทธิพลของสื่อจากภายนอกจะมองเห็นได้ชัดเจน สิ่งแรกที่จะเกิดขึ้นก่อนคือการลอกเลียนรูปแบบรายการโทรทัศน์ของไทย เนื้อหารายการจะเปลี่ยนตามแต่ช้ากว่า และเมื่อการปล่อยเสรีดำเนินไปถึงจุดหนึ่งโครงสร้างของระบบสื่อ กรรมสิทธิ์สื่อ กลไกการกำกับควบคุมสื่อ ตลอดจนภาระหน้าที่ของสื่อก็จะพลอยเปลี่ยนแปลงไปด้วย

3. อะไรคือทางเลือกที่ดีกว่าสำหรับอนาคตความสัมพันธ์ทางสื่อระหว่างไทย-ลาว ในฐานะที่เป็นผู้ลงไปคลุกคลีกับปัญหาด้วยตนเอง มีความเข้าใจสภาพการณ์ทั้งสองฝ่ายค่อนข้างดี ผู้วิจัยถือโอกาสปิดท้ายรายงานวิจัยด้วยทัศนะและข้อคิดเห็นส่วนตัวเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงความสัมพันธ์ทางสื่อระหว่างไทยกับลาวรวม 4 ข้อ รวมทั้งข้อคิดในการใช้หลักพุทธธรรมแก้ปัญหา แทนที่จะวนเวียนอยู่กับวาทกรรมของทฤษฎีว่าด้วย “การครอบงำ” และ “การพึ่งพา” ของตะวันตกซึ่งเป็นทฤษฎีที่ไม่เสนอทางออก

เอกสารอ้างอิง

- Boyd-Barrett, Oliver. (1979). **Media Imperialism: Toward an International Framework for the Analysis of Media Systems.** *Mass Communication and Society*. ed. J. Curran, M. Gurevish, and J. Woolacoot. Billvery Hills, California: SAGE.
- Conteras, Eduardo, James Larson, John K. Mayo and Peter Spain. (1976). "Cross-cultural Broadcasting," Reports and papers on **Mass Communication No. 77.** Institute for Communication Research. Standford University: The UNESCO Press.
- Frederick, Howard H. (1993). **Global Communication & International Relations.** Delmont, California: Wadsworth.
- Hall, Stuart. (1981). **Culture, Media, Language.** London: Hutchinson.
- Head, Sydney. (1985). **World Broadcasting Systems : A Comparative Analysis.** Belmont: Wadsworth.
- Katz, Elihu and George Wedell. (1977). **Broadcasting in the Third World: Promise and Performance.** Cambridge, Ma: Harvard University Press.
- Lee, Chin-Chuan. (1980). **Media Imerialism Reconsidered : The Homogenizing of Television Culture.** Beverly Hills, London: SAGE.
- Morley, David. (1992). **Television, Audience and Cultural Studies.** London and New York: Routledge.
- Schiller, Herbert. (1992). **Mass Communications and American Empire.** 2nd Ed. Boulder: Westview Press.
- Schramm, W.et al (1966). **Television in the Lives of Our Children.** Stanford CA: Standford University Press.
- Sparks, Colin. (1998). **Communism, Capitalism and the Mass Media.** London: SAGE.
- Tunstall. (1977). **The Media are America : Anglo-american Media in the World.** New York: Columbia University Press.
- Warlaumont, Hazel G. (1988). "Strategies in International Radio Wars : A Comparative Approach". **Journal of Brooadcasting & Electronic Media.** 32(1).

